

Χρυσούλα Μητσοπούλου
Για το σχολείο «δεύτερης ευκαιρίας»

Αποτελεί μάλλον κοινή διαπίστωση ότι η εκπαιδευτική κοινότητα δεν πρόβα-
λε, κατά την τελευταία τουλάχιστον

σχολική χρονιά, δυναμική αντίσταση στην εκπαιδευτική «μεταρρύθμιση», της οποίας τον καλλωπισμό φαίνεται σχεδόν ανενόητη

το να σχεδιάζει σήμερα το νέο υπουργικό επιτελείο. Πολλώ μάλλον στο απυρόβλητο έχουν παραμείνει και άλλες εξελίξεις που συντελούνται στην περιφέρεια της «μεταρρύθμισης» αυτής, οι οποίες μορφοποιούνται σε θεσμούς — συμπληρωματικούς «μογλούς» για τον «εκσυγχρονισμό» και συντονισμό μας με τις ευρωπαϊκές πρακτικές.

Μία από αυτές αφορά την επιταγή της Λευκής Βίβλου περί της «διά βίου εκπαίδευσης» και ο κυοφορούμενος θεσμός είναι το «σχολείο δεύτερης ευκαιρίας», το οποίο απευθύνεται σε ανθρώπους άνω των 18 που δεν έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση.

Το πρώτο αξιοσημείωτο είναι ότι την ίδρυση αυτού του σχολείου έχει αναλάβει το ΙΔΕΚΕ (Ίδρυμα Διαρκούς Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Ενηλίκων), ένα ίδρυμα που αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου.

Το Υπουργείο Παιδείας, αυτοαναιρούμενο, δεν μπορεί φαίνεται να αναλάβει το ίδιο την ίδρυση του σχολείου αυτού, ή να την αναθέσει σε ένα δημόσιο φορέα — για να τη συναποφασίσει και σχεδιάσει από κοινού με τους φορείς της εκπαιδευτικής κοινότητας, ούτε λόγος βέβαια. Έτσι, δίνοντας ένα ακόμα δείγμα του τι εστί «εκσυγχρονισμός», εναποθέτει στον ιδιωτικό τομέα το έργο της πραγμάτωσης μεγαλεπήβολων στόχων όπως είναι «η ομαλή ένταξη στις κοινωνικές, επαγγελματικές και οικονομικές δομές» ανθρώπων που έχουν γευτεί το σχολικό και κοινωνικό αποκλεισμό.

Ένα μόνο από τα συμπαρομαρτούντα της «εκσυγχρονιστικής» αυτής κίνησης είναι ότι έτσι επιχειρείται λαθραία να δημιουργηθεί μια «ελίτ» εκπαιδευτικών με άδηλο προφίλ και εργασιακό καθεστώς. Κατά τ' άλλα, οι λεπτομέρειες από την προπαρασκευαστική φάση της ίδρυσης του εν λόγω σχολείου αναδεικνύουν τα γνωστά αντικ-

συγχρονιστικά φαινόμενα, αν θέλουμε να σεβόμαστε το κοινό νόημα των λέξεων: οργανωτικό αλαλούμ, κατασπατάληση πόρων, αδιαφάνεια και αυθαιρεσία όσον αφορά οργανωτικούς διακανονισμούς πραγμάτων και επιλογές προσώπων.

Χαρακτηριστικά θα μπορούσαν να αναφερθούν τα εξής:

— Η ίδρυση του σχολείου «δευτέρας ευκαιρίας» θυμίζει το «γεφύρι της Άρτας», καθώς εδώ και δυο τουλάχιστον σχολικές χρονιές έχουν γίνει άκαρπες σειρές επιμορφωτικών σεμιναρίων για τους εκπαιδευτικούς που κατόπιν επιλογής θα το στελέχωναν. Το Σεπτέμβριο του 1999 κυκλοφόρησε και φυλλάδιο το οποίο διαφήμιζε τις ευκαιρίες που θα παρείχε το σχολείο. Δηλώθηκε δε ατύπως ότι η λειτουργία του θα ξεκινούσε το Μάρτη του 2000 και επισήμως ότι θα ξεκινούσε συντόμως πιλοτικά στο Περιστέρι. Η τύχη του σχολείου, απ' όσο ξέρουμε, παραμένει άγνωστη.

— Είτε ήξεις αφήξεις είτε «αναμείναιτε...» υπήρξαν εν πολλοίς οι απαντήσεις σε ερωτήματα του τύπου: ποιοι εκπαιδευτικοί είχαν δικαίωμα να εκδηλώσουν ενδιαφέρον και πώς εξασφαλίστηκε η ενημέρωσή τους, γιατί δεν έγιναν οι απαραίτητες ενέργειες προκειμένου να μπορούν αυτοί που επιλέχτηκαν σε πρώτη φάση να παρακολουθήσουν τα επιμορφωτικά σεμινάρια δεδομένου ότι παράλληλα εργάζονταν στα σχολεία, με τι κριτήρια θα επιλέγονταν προκειμένου να διδάξουν σε αυτό, και —το κυριότερο— ποιοι οι όροι και ποιες οι συνθήκες της μελλοντικής εργασίας τους.

— Τέλος, σημειώθηκαν αυθαίρετες αλλαγές αποφάσεων όσον αφορά την ολοκλήρωση της επιμόρφωσης και περιεργοί αποκλεισμοί σχετικά με το ποιοι είχαν δικαίωμα να συμμετάσχουν σε όλες τις εκδηλώσεις που προγραμματίστηκαν στο πλαίσιο της.

Η σημασία αυτής της πλευράς του προβλήματος είναι ακόμα μεγαλύτερη αν σκεφτούμε ότι αυτές οι καταστάσεις προοιωνίζονται εξελίξεις στον κυρίως κορμό της εκπαίδευσης και δείχνουν έμπρακτα πού οδηγούν οι σημερινές συζητήσεις για αξιολόγηση των εκπαιδευτικών, καθώς και οι ρητορείες για μεγαλύτερη ευελιξία και «εκσυγχρονισμό» του εκπαιδευτικού θεσμικού πλαισίου.

Πέρα όμως από διαδικασίες, οργανωτικά πλαίσια και εργασιακές σχέσεις, υπάρχει και αυτός καθαντός ο θεσμός. Εδώ κοινοροτοποιούνται οι ψευδαισθήσεις συμψηφιστικών λογικών οι οποίες αναζητούν και «θετικές» πλευρές στο «μεταρρυθμιστικό» εκπαιδευτικό εγχείρημα, ή απλοϊκών προσεγγίσεων που διαχωρίζουν «σωστές ιδέες και σκοπούς» από «κακή εφαρμογή».

Πράγματι, ο υπό ίδρυση θεσμός φιλοδοξεί, σε ρητορικό επίπεδο, να υπηρετήσει έναν ευγενή, υψηλό, ή —σε άλλη γλώσσα— ριζοσπαστικό στόχο: να ξαναβρεθούν σε θρανία άνθρωποι που δεν έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση.

Ας αφήσουμε το κεφαλαιώδες ζήτημα που υπάρχει, και έχει κατά κόρον επισημανθεί από την αριστερή τουλάχιστον κριτική, σχετικά με τη λογική της «διά βίου εκπαίδευσης» γενικότερα και του σχολείου «δεύτερης ευκαιρίας» ειδικότερα: ότι αποτελεί ένα καμουφλαρισμένο άλλοθι για τον ταξικό αποκλεισμό που διενεργεί το σχολείο της «πρώτης ευκαιρίας» —αποκλεισμό που καταφανώς πλέον εντείνεται με την τρέχουσα «μεταρρύθμιση».

Ας αφήσουμε επίσης και μια επισήμανση πιο άμεσου χαρακτήρα: το συγκεκριμένο σχολείο «δεύτερης ευκαιρίας» σχεδιάζεται ως ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα 18μηνης διάρκειας που θα προσφέρει απολυτήριο ισοτίμο του Γυμνασίου. Έτσι επομένως

υποβαθμίζεται τό πραγματικό και το συμβολικό κύρος του απολυτηρίου του Γυμνασίου —χαρακτηριστική εδώ η αναλογία με τα Προγράμματα Σπουδών Επιλογής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ας μην προσθέσουμε τίποτα περί επιστημονικής ή παιδαγωγικής δεοντολογίας, όταν το διαφημιστικό φυλλάδιο του ΙΔΕΚΕ υπόσχεται ότι σε 18 μήνες θα καλύψεις τους εξής τομείς: βασικά προσόντα, επαγγελματική κατάρτιση και προσωπικά ενδιαφέροντα.

Ας σταθούμε στον τρόπο με τον οποίο συλλαμβάνεται από τους ιθύνοντες η ανάγκη και ο ρόλος, καθώς και το γενικό πνεύμα ενός τέτοιου σχολείου.

Εδώ έχουμε να κάνουμε με την ελαστικότητα και ευελιξία όχι πλέον θεσμικών πλαισίων και εργασιακών σχέσεων, αλλά της κυρίαρχης ιδεολογίας, με την εξαιρετική της ιδιότητα να αφομοιώνει και να συναρθρώνει μεταξύ τους τις πλέον ρηξικέλευθες, επαναστατικές ιδέες ώστε να τις επιστρέψει αγνώριστες.

Από την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών μπορεί κανείς να σταχυολογήσει τα εξής ενδεικτικά: ως προς την αναγκαιότητα του θεσμού τονίστηκε κατά κόρον ότι ο μορφωτικός αποκλεισμός συνεπάγεται κοινωνικό αποκλεισμό και ότι ο στόχος είναι οι σημερινοί άνεργοι ή και εργαζόμενοι που δεν έχουν τελειώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση να αποκτήσουν υψηλότερες επαγγελματικές άρα και κοινωνικές προσδοκίες —δίκη Αντουανέτας, μάλιστα, εκφράστηκε και η έκπληξη που σε σχετική έρευνα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου παρατηρήθηκαν εξαιρετικά χαμηλές σχετικές προσδοκίες από σημαντικό τμήμα του δείγματος.

Ως προς τη μέθοδο διδασκαλίας, αναβίβαστηκε σε «φετίχ» η λεγόμενη «ομαδοσυνεργατική διδασκαλία», όπου ο εκπαιδευόμενος πρέπει να μάθει να συνεργάζεται με

την ομάδα του και να φέρει ευθύνη για την απόδοσή της, καθώς και γενικότερα εξυμνήθηκε η ανάγκη καλλιέργειας του ομαδικού πνεύματος και της ανοχής προς το «αλλότριο». Παράλληλα, εξοβελίστηκε μετά βδελυγμίας η εξειδίκευση και ο καταταμαχισμός των γνωστικών αντικειμένων.

Προς θεωρητική επίρρωση όλων αυτών κλήθηκε το θέσφατο της «σφαιρικής γενικής παιδείας» —ποιος τολμάει να μην ομνύει σε αυτή;— το ιδανικό του «ενεργού πολίτη» —ποιος διανοείται να μην τον αναγράφει σε έναν οιονδήποτε κατάλογο παιδαγωγικών στόχων;— αλλά και αυτή ακόμη η χειραφετητική παιδαγωγική του Freire...

Προς πρακτική επίρρωση, όμως, κλήθηκε η πραγματικότητα του καπιταλισμού, είτε με το όνομά του είτε μασκαρεμένος από διάφορους νεολογισμούς, μια πραγματικότητα που η θεωρία της την παρουσιάζει ως αδυσώπητη, αδήριτη και —εν τέλει— ιερή: γιατί, κοντολογίς, σήμερα η επιχείρηση σε απολύει αν δε γνωρίζεις τίποτα πέρα από την ειδικότητά σου —αν δεν είσαι, λέει, εργαζόμενος με «οριζόντιες δεξιότητες»— αν δεν μπορείς να συνεργαστείς με την ομάδα σου και είσαι «εγκωκεντρικός», αν δεν έχεις υψηλή «αυτοεκτίμηση» κι αν δεν μπορείς να επιλύεις άμεσα προβλήματα —εννοείται ότι αντιστρόφως όλα αυτά αποτελούν τους παιδαγωγικούς στόχους του εν λόγω σχολείου.

Αυτό ήταν λοιπόν: η εργαλειώδη αντίληψη του σχολείου, ο εκφυλισμός της παιδείας σε σύνολο «δεξιοτήτων», η μηχανιστική κατανόηση της σχέσης μεταξύ γνώσης και πρακτικών της εφαρμογών και πάνω απ' όλα ο καθαγιασμός της καπιταλιστικής πραγματικότητας μέσω της στρεβλής εξήγησης των ανισοτήτων και των αποκλεισμών της, είναι τα βασικά υλικά που μας δίνουν ένα νέο είδος σχολείου, ή μάλλον μια πρόγευση από το σχολείο του μέλλοντος: ένα

σχολείο απροκάλυπτα σχεδιασμένο από και για την αγορά, στοιχειωμένο από την εμβληματική φιγούρα του Ιάπωνα εργαζόμενου.

Και παράλληλα, η ανθρωπιστική αντίληψη της παιδείας, τα ιδανικά του Διαφωτισμού, οι ριζοσπαστικές εκπαιδευτικές θεωρίες —όλα, διασυρόμενα, στην υπηρεσία της μεγάλης πρακτικής και θεωρητικής οργανωτικής αρχής: της αγοράς.

Το ερώτημα είναι: γιατί υπάρχει η ανάγκη να επιστρατεύονται ιδέες επαναστατικής καταγωγής και δυναμικής ακόμα και στο πλέον αγοραίο εγχείρημα; Η απάντηση δεν μπορεί παρά να περιέχει και κάτι ελπιδοφόρο...

Η «διά βίου εκπαίδευση» είναι μια από τις όψεις του γενικότερου μετασχηματισμού της εκπαίδευσης, προκειμένου να ανταποκριθεί στις νέες συνθήκες της γενικευμένης εμπορευματοποίησης και ανταγωνιστικότητας που χαρακτηρίζει τη σημερινή φάση του καπιταλισμού. Η σημερινή εκπαιδευτική πολιτική τείνει στην υποβάθμιση του ανθρωπιστικού χαρακτήρα της παιδείας. Στόχος της είναι να αποκτά ο εκπαιδευόμενος τις δεξιότητες που απαιτεί η κυρίαρχη «αγορά». Έτσι η «διά βίου εκπαίδευση» γίνεται αναγκαία προκειμένου ο απασχολήσιμος (ο όρος είναι διεθνής) να ελπίζει ότι θα βρει απασχόληση στις συνθήκες ευλεξίας, προσωρινότητας, ανεργίας και γενικευμένου ανταγωνισμού. Η εργατική δύναμη έχει ήδη μετατραπεί σε εμπόρευμα. Η έννοια «αγορά εργασίας» εκφράζει αυτή την αλλοτριωτική σχέση. Αντίστοιχα σήμερα εμφανίζονται νέες έννοιες, όπως «ανθρώπινα αποθέματα», «αγορά παιδείας», «αγορά καθηγητών και μαθητών» κ.λπ. Ο εργαζόμενος θα «ανακινλώνεται», θα «αξιοποιείται» ως εμπόρευμα ή θα πετιέται στο περιθώριο. Το «σχολείο δεύτερης ευκαιρίας» ανταποκρίνεται σ' αυτό το υψηλό ιδανικό.